

La dreta espanyola a Catalunya. 1975-2008

Culla i Clarà, Joan B.

Ed. La Campana. Barcelona, 2009.
619 pàg.

Una lectura fàctica del PP català

Per: Manuel Milián Mestre

Joan B. Culla sempre m'ha semblat un estudiós dels detalls: reuneix les dades –diria que ell mateix compon els seus arxius–, es documenta exhaustivament i aporta material abundant per a la reflexió. Si ja fou excel·lent el seu treball sobre Alejandro Lerroux, *El republicanisme lerrouxista de Catalunya*, el seu notable llibre sobre Israel adquireix una profunditat brillant. El que m'ocupa ara, *La dreta espanyola a Catalunya (1975-2008)*, publicat per La Campana el març d'aquest any, es podria considerar en si mateix una aportació difícilment superable des del discurs dels fets. La intensa minuciositat en la descripció del procés històric d'aquesta formació política a Catalunya resulta tan precisa que, llevat d'alguns petits errors de data, no admet discussió. El lector es troba

davant un estudi poc menys que definitiu i d'allò més detallista, un reflex documentat dels fets que van donar lloc a l'aparició d'un partit indubtablement atípic en el paisatge polític català, respecte del qual l'autor es confessa llunyà: «[...] no té, d'entrada, cap vincle d'afinitat o d'empatia i, per tant, tampoc cap temptació apologètica» (pàg. 9).

L'òptica de Culla, de principi a fi, no és la d'un allunyament asèptic del tema que estudia, sinó que té una certa coloració analítica nacionalista que denota quelcom molt habitual en aquest cas: el rebuig de la catalanitat d'origen i condició del Partit Popular de Catalunya, que d'alguna manera queda significat a les cites inicials de líders successius del PP català, des d'Eduardo Bueno fins a Daniel Sirera. Si Josep M. Trias de Bes va condicionar el seu lideratge –molt superficial, per cert– al desig que «s'arribi a dir que el PP és un partit català» (1995), no és perquè no ho fos sinó perquè no se l'hi considerava des de les formacions de les quals procedien tant ell com Josep Piqué. Seva és la sentència de la marginalització del PP català –«gairebé a extramurs del sistema» (2004)–, una hipòtesi que en l'àmbit del catalanisme va cristallitzar, o va estar a punt de fer-ho, el mateix Aleix Vidal-Quadras, no sense un efecte estràbic i paradoxal: va obtenir els millors resultats electorals i va exclaustrar el partit de la comuna naturalitat catalana en haver apostat per un nacionalisme espanyol radical, renyit, per cert, amb els fluxos fundacionals del que començaria sent la Reforma Democràtica de Catalunya (1976), que amb el temps esdevindria la frustrant organització que Laureano López Rodó i el seu «laureanisme burgès» (pàg. 19) definirien més tard com a *Alianza Popular de Catalunya*.

Llibres

Allò curiós del cas és que els prolegòmens d'aquesta gènesi es trobaven molt lluny del que va acabar sent. El grup fundador inicial el constituïen una sèrie d'intel·lectuals, professionals, empresaris, etc., de condició molt diversa que es reunien clandestinament en un soterrani de la Via Augusta sota l'apel·lació *Quórum*. D'aquell nucli, format per gent d'idees polítiques molt variades –majoritàriament antifranquistes–, en va sorgir una heterogenia floració de projectes socials i polítics que, a partir del 1976, es diversificaren en múltiples opcions: UCD, sectors democristians, socialistes del PSOE i del PSC, pallaquistes i fraguistes. Aquell ferment va generar un compromís decisiu amb el combat contra la corrupció política i econòmica de Barcelona, encarnada pel que llavors es va anomenar *porciolisme* (de l'alcalde Josep M. de Porcioles i Colomer). El llibre *Barcelona, ¿a dónde vas?*, de F. Martí Jusmet i Eduardo Moreno Ibáñez, va ser molt més que un toc d'atenció sobre el que succeïa a les darreries del franquisme: va comportar la caiguda de l'alcalde després d'una sorda batalla a Madrid que va obligar el govern d'Arias Navarro a canviar el rumb de la seva política a Catalunya. Sense el suport de l'aleshores ambaixador Fraga, aquesta batalla no s'hauria guanyat.

Però hi van passar més coses. Els components de *Quórum*, i l'any 1975 els del Club *Ágora*, representaven sectors notables de la societat catalana –i no precisament franquista– de l'època: empresaris molt reconeguts, acadèmics desvinculats de qualsevol mena de concomitància amb el règim, catedràtics molt estimats a la Barcelona universitària del seu temps, joves professionals amb idees innovadores, etc. El Club va néixer com a societat encobridora d'una altra realitat més substantiva en

l'àmbit polític, i el seu discurs inaugural va ser pronunciat pel comunista Agustí de Semir. El Club *Ágora* acollí contactes freqüents amb sectors antifranquistes, partits clandestins i militars de la UMD (Unión Militar Democrática), amb els quals arribaria a col·laborar de manera clandestina. Entenc que Joan B. Culla no aprofundeixi en aquesta gènesi que va marcar veritablement les línies de la identitat catalana moderada, que es va intentar insinuar al document mare del partit, titulat –en català– *Convocatòria per una reforma democràtica*, i que traslladava al nostre àmbit polític les idees que, amb un altre grup a Madrid (GODSA), vam tractar de proposar a l'expectant societat espanyola. Per tant, entesa, certament; espanyolisme, com a adversatiu de catalanitat, honestament, no. Algun dia potser podré aduir els testimonis suficients per rectificar aquesta naturalesa *espanyola* que el professor Culla afirma des del mateix títol de l'obra.

Una altra consideració important, no prou valorada per l'autor, és la participació activíssima en el retorn a Catalunya del president Tarradellas que aquest grup fundador del PP català va tenir des dels inicis de l'operació. La idea del retorn va néixer al si del grup –i no a partir de la proposta de Manuel Ortínez, com ell manté a les seves memòries–, i van ser alguns dels seus membres els que van treballar per aquesta causa des del 1973, quan es van iniciar els contactes discrets amb el solitari de Saint-Martin-le-Beau que culminarien amb el govern d'Adolfo Suárez, gràcies al document que a la primavera del 1976 vam redactar i presentar al vicepresident del govern, Manuel Fraga, que en aquell moment no va saber calibrar l'aportació decisiva que Tarradellas suposaria per a la

Transició, per a l'estabilització d'una Catalunya molt exigent i per a la governació d'Espanya. L'home clau d'aquesta translació del projecte Tarradellas del grup «fraguista» al govern d'Adolfo Suárez seria el ministre de la Presidència –aleshores, únicament subsecretari–, José Manuel Otero Novas (però tot això ho detallaré en un llibre sobre aquests passos a què em vaig comprometre, pocs dies abans de la seva mort, amb el mateix president Tarradellas). Tampoc en aquest cas Culla no és generós en la valoració del paper d'aquesta suposada dreta. Tanmateix, no es pot imputar a les meves puntualitzacions una subvaloració del seu esplèndid estudi, enormement documentat a partir de les hemeroteques, però mancat del «coneixement» instestí d'una realitat més substancial que epidèrmica, avui encara fora de l'abast dels historiadors, com tants altres aspectes de la Transició espanyola. Ens esperen, sens dubte, algunes sorpreses que només el temps i els seus protagonistes podran aportar.

Si hi ha res que quedi clar com la llum del dia en aquest llibre és la barbàrie interna d'una organització política que, en divorciar-se del seu esperit fundacional –plural i crític amb el franquisme–, va pervertir la seva naturalesa. Les causes semblen evidents. (a) Excés d'oportunismes a la caça d'un lloc o una prebenda, per mínima que fos, mancada gairebé sempre d'ideologia o d'un pensament políticament madur. Així es poden explicar els tombos, els posicionaments a vegades insostenibles o contraproductius, o les guerres internes entre grupuscles i persones. Joan B. Culla ho evidencia amb les seqüències de canvis i els líders successius i sovint contradictoris. I (b) l'abús de l'intervencionisme de Madrid, que finalment va acabar la paciència de la

militància catalana. Els lideratges es van succeir frenèticament fins al tedi: d'Eduardo Bueno a Jorge Fernández, i d'aquest a Vidal-Quadras, fins caure després en personatges aliens a aquesta cultura i història, com és el cas de Trias de Bes, Josep Piqué o la mateixa Alicia Sánchez-Camacho, una aportació molt tardana que va accedir al lideratge gràcies a una intervenció madrilenya determinant. Aquesta cadena de lideratges inestables i successius van condemnar a l'esterilitat qualsevol intent d'enfortiment i musculació del partit, que es va intentar dur a terme dues vegades. La primera, el 1980, amb la postergació a Catalunya d'Alianza Popular, que va ser suplantada a les primeres eleccions al Parlament per la neòfita Solidaritat Catalana, on s'havien tornat a reunir alguns dels fundadors inicials –raó per la qual Fraga va tolerar l'eclipsi d'AP–, com Joan Echevarría, Celdoni Sala, Pedro Arderiu o jo mateix. Aquell intent fallit va tenir suports empresarials importants dins l'estratègia de l'operació Foment del Treball Nacional, i hauria suposat la catalanització definitiva de la formació si no s'hi haguessin interposat estranyes maniobres durant la nit electoral i, presumiblement, durant el recompte. Tampoc Culla no subratlla prou aquest intent.

El segon intent, més dolorós, va ser la intensa batalla per la refundació duta a terme l'any 1990, que va aconseguir descavalcar del poder Jorge Fernández Díaz amb totes les benediccions de la cúpula nacional del partit. Aquella commoció interna va provocar un trauma que encara perdura en la intrahistòria del PPC i que té seqüeles perfectament perceptibles. Si l'intent va fracassar, una vegada més, va ser per l'excés de determinisme centralista, que va neutralitzar determinats agents del

Llibres

procés gràcies a la molt perniciosa intervenció de l'anticatalà Javier Arenas, sempre disposat a ficar cullerada en aquest partit. Si no s'haguessin produït certes maneres i influències, el procés hauria tornat a encarrilar el PPC per la via del catalanisme moderat, que, inspirat en Cambó, l'inicial Vidal-Quadras sens dubte hauria aconseguit. Altra vegada, les males companyies van tòrcer un camí que hauria conduït a bon port. Una frustració nova i inexplicable. Tinc la sensació que Culla no recorda els orígens de Vidal-Quadras, potser més proper a Unió Democràtica de Catalunya que al que després esdevindria, amb ell, el PP català. En el moment de la caiguda del *fernandisme*, tal com ell el defineix, a llueix a un «discurs molt agressiu contra els consensos bàsics de la cultura política catalana, i una aposta astuta per la provocació» (pàg. 259). Crec que aquests desviacionismes es produïren molt més tard, no el 1989-1990, quan Vidal-Quadras es va sotmetre a la influència i la predeterminació de l'anomenat *Clan de Valladolid*, amb qui va assolir un grau de connexió i influència a Madrid sense precedents des dels anys fundacionals de Fraga. En aquest moment inicial Vidal-Quadras va fer evident la necessitat d'una reidentificació del partit en un context natural català, però no al servei de certes enteses anteriors difícilment explicables. El seu canvi radical va arribar després de desmantellar la junta gestora, i potser per la influència sobredimensionada d'un determinat grupet d'amics. A partir d'aleshores va iniciar un discurs hipercrític sobre el nacionalisme català, el qual va titllar d'inconsistent, xirucaire i kumbaia.

Tota aquesta batalla, que va del 1989 al 1992, va definir les coordenades dels mals cancerosos que afligeixen el PPC: una

premeditada minusvaloració del partit català per part de Madrid, que el vol reduir a un ens simplement instrumental, com si es tractés d'una moneda de canvi per a pactes de govern que convenen als interessos nacionals espanyols, en primer lloc; una negociació sistemàtica de l'autonomia i la sobirania del partit català –fet en què es diferencia, per exemple, del PSC-PSOE–, a qui nega tot el que ha tolerat, o permès, a la filial andalusa, valenciana, basca, galaica, etc. (quelcom absolutament contradictori si es té en compte que la idea fundacional i els estímuls inicials sobre Manuel Fraga sorgeixen, precisament, a Catalunya), en segon lloc; i, finalment, davant l'enorme evidència dels fets, la conducció gairebé colonialista que els militants han acatat per imposició de la cúpula nacional del PP en els anys posteriors al conflicte del 1990 i que s'ha plasmat cruament en els inusuals incidents del dotzè congrés (juliol del 2008), en què es va escridassar els líders orgànics del PP nacional (Ana Mato, De Cospedal i Javier Arenas) i en què Montse Nebrera va aconseguir insospitadament el 43,28% dels vots. Amb aquests procediments, tal com assenyala Culla, és impossible trencar el sostre electoral, ni adquirir carta de naturalesa catalana. D'ençà de la dècada dels noranta el PPC no ha formulat una autocrítica solvent capaç de dilucidar, i aclarir, el seu paper i la seva funció a Catalunya, amb tot el que això significa en la governació correcta d'Espanya i en tot plegat el concurs de Catalunya. «Sense plantejar-se una pregunta, és impossible trobar-hi resposta», conclou Joan B. Culla. Pura lògica orteguiana que els orteguians del centre ni tan sols volen acceptar. Tota una apoteosi de la geguesia.